

Nr 82

Kungl. Maj:ts proposition om vissa pensionsfrågor, m. m.; given Stockholms slott den 24 mars 1972.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden, föreslå riksdagen att bifalla de förslag om vars avlåtande till riksdagen föredraganden hemställt.

GUSTAF ADOLF

BERTIL LÖFBERG

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås vissa ändringar i förordnandepensionskungörelsen bl. a. med syfte att kunna förbättra förordnandepension under vissa förutsättningar.

Förslag läggs också fram om slutlig reglering av vissa äldre pensioner utan tilläggsförmåner, om upphävande av vissa inskränkningar i rätten att uppbära pension enligt äldre bestämmelser samt om pensionering av viss personal vid husgerådskammaren och vid vissa diakonianstalter.

I propositionen föreslås dessutom förbättrad pensionsrätt för viss personal inom utrikesförvaltningen och förbättrade pensionsförmåner, pension, särskild ersättning eller skadelivränta för vissa personer.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 24 mars 1972.

Närvarande: Statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena WICKMAN, statsråden STRÄNG, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASP-LING, NILSSON, LUNDKVIST, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF, MOBERG, BENGTTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON.

Statsrådet Löfberg anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter *vissa pensionsfrågor, m. m.*, och anför.

I. Ändringar i förordnandepensionskungörelsen

Fråga har uppkommit om vissa ändringar i förordnandepensionskungörelsen (1959: 288).

Samordning av förordnandepension

Enligt 7 § 1 mom. fjärde stycket statens allmänna tjänstepensionsreglemente (1959: 287) — SPR — och anslutande föreskrifter gäller följande om samordning av statlig tjänstepensionsrätt med samordningsbar icke-statlig tjänstepensionsrätt. Den icke-statliga pensionsförmånen tillgodoförs staten och den tid som den grundas på räknas som tjänstår enligt SPR. Svarar den icke-statliga pensionsrätten närmast mot livränterätt enligt SPR, tillfaller den normalt staten. I annat fall minskas den statliga pensionsförmånen med belopp som svarar mot den icke-statliga pensionsförmånen.

Enligt förordnandepensionskungörelsens föreskrifter till 7 § SPR beror det på Kungl. Maj:ts prövning, om och i vad mån förordnandepensionen skall minskas eller helt falla bort, bl. a. när sådant fall föreligger som avses i 1 mom. nämnda paragraf.

Statens personalpensionsverk har i skrivelse den 14 juni 1971 tagit upp frågan om samordning av hel förordnandepension med kommunal pensionsförmån av livräntekaraktär i särskilt fall. Pensionsverket föreslår att den kommunala pensionsförmånen skall tillfalla staten. För att sådant beslut skall bli möjligt framdeles bör man enligt pensionsverket ändra förordnandepensionskungörelsens föreskrift till 7 § SPR.

Genom beslut den 16 september 1971 har Kungl. Maj:t med stöd av sistnämnda föreskrift förordnat att i berörda fall förordnandepensionens belopp skall minskas med beloppet av den kommunala pensionsförmånen.

Tidpunkt för utbetalning av förordnandepension

Förordnandepension utgår fr. o. m. dagen efter den då arbetstagaren lämnar sin anställning. Samma gäller egenpension som har bestämts med direkt tillämpning av SPR. Härvid har dock undantagits förtidspension som utgår från pensioneringsperiodens nedre gräns, om inte Kungl. Maj:t bestämmer en tidigare tidpunkt.

Förordnandepensions belopp

Enligt punkten 2 första stycket c förordnandepensionskungörelsens föreskrifter till 12 § SPR skall förordnandepensions belopp minskas med 1/160 — dock med högst 24/160 — för varje hel fjärdedel av år varmed tiden för innehav av förordnandetjänst understiger tolv år.

I prop. 1971: 87 erinrades om att vid tillämpning av nämnda föreskrifter förordnandepensions belopp i vissa fall inte kan bestämmas med beaktande av tid när arbetstagaren före tillträdet av förordnandetjänst har innehaft annan anställning eller annars fullgjort arbete eller uppdrag. Detta befanns otillfredsställande. Enligt propositionen finns det för landshövding vissa speciella rekryteringsgrunder som det bör tas hänsyn till vid prövning av frågan om förbättring av pensionsförmån på grund av tidigare verksamhet av intresse för det allmänna. Det framhölls vidare att samma betraktelsesätt bör tillämpas i vissa andra fall, t. ex. beträffande chefer för ämbetsverk, om särskilda rekryteringsskäl föreligger.

I propositionen föreslogs på de nämnda grunderna ett bemyndigande enligt vilket Kungl. Maj:t av särskilda skäl skulle kunna dispensera från berörda regler om minskning av förordnandepension.

Sedan riksdagen (InU 1971: 16, rskr 1971: 179) lämnat det begärda bemyndigandet har en föreskrift med den angivna innebörden tagits in i förordnandepensionskungörelsen.

I förordnandepensionskungörelsen finns ännu en föreskrift, punkten 2 första stycket b föreskrifterna till 12 § SPR, som gäller minskning av förordnandepension. Avgår innehavare av tjänst, som avses i kungörelsen, på egen begäran utan att antingen ha fyllt 55 år eller i minst 18 år fortlöpande ha innehaft sådan tjänst eller sådana tjänster, minskas sålunda förordnandepensionen med belopp som normalt svarar mot en sjättedel för varje påbörjat antal av fem år varmed hans levnadsålder understiger 55 år. Minskningen får dock inte uppgå till mer än tre sjättedelar.

Föredraganden

När pension som har bestämts med direkt tillämpning av SPR träffar samman med samordningsbar icke-statlig pensionsförmån, tillfaller sistnämnda förmån normalt staten om den är jämförlig med SPR-liv-

ränta. En motsvarande reglering är inte möjlig vid sammanträffande mellan förordnandepension och icke-statlig pensionsförmån, eftersom förordnandepensionskungörelsens föreskrifter till 7 § SPR inte ger Kungl. Maj:t annan befogenhet än att minska förordnandepensionen eller låta denna helt falla bort.

I anslutning till förslag av statens personalpensionsverk förordar jag en sådan utvidgning av nämnda föreskrifter att de regler om samordning, som i övrigt gäller på det statliga tjänstepensionsområdet, kan tillämpas också på förordnandepension.

Som nämnts börjar egenpension normalt utgå från tidpunkten för avgången. Enda undantaget utgör förtidspension som kan börja betalas ut senare, dock senast vid pensioneringsperiodens nedre gräns.

F. n. kan förordnandepension inte på motsvarande sätt utgå senare. Det skulle emellertid enligt min mening vara värdefullt om utbetalningen av förordnandepension kunde skjutas upp, när denna antingen svarar mot förtidspension som har tillkommit på arbetstagarens begäran eller börjar utgå efter avsked som beviljats med stöd av 36 § statstjänstemannalagen. Frågor om pension som svarar mot sådan förtidspension och om avgång i förtid skulle i så fall kunna prövas med mindre beaktande av kostnadsaspekter.

Av dessa skäl förordar jag att Kungl. Maj:t får besluta att förordnandepension i de fall som nu avses skall kunna utgå senare än fr. o. m. dagen efter avgången men inte senare än från pensioneringsperiodens nedre gräns.

Kungl. Maj:t får besluta om uppräknig av förordnandepension som har minskats enligt punkten 2 c förordnandepensionskungörelsens föreskrifter till 12 § SPR. När frågan härom underställdes riksdagen, förutsågs inte att det kunde bli aktuellt med sådan uppräknig också vid minskning av förordnandepension enligt punkten 2 b samma föreskrifter.

Det finns anledning att räkna med att pensionstagare, som uppbär förordnandepension efter avgång från anställning som avses i förordnandepensionskungörelsen, kan komma att avgå från senare tillträdd sådan anställning utan rätt till annan pensionsförmån än uppskjuten tjänstelivränta. Har i sådant fall förordnandepensionen reducerats enligt sistnämnda författningsrum, synes det kunna anföras skäl för att den skall kunna uppräknas med beaktande av den tid han innehaft den senare anställningen. Kungl. Maj:t bör få besluta om sådan uppräknig.

Kungl. Maj:t bör inhämta riksdagens bemyndigande att vidta de ändringar i förordnandepensionskungörelsen som förutsätts för att genomföra vad jag har förordat i det föregående.

II. Reglering av vissa äldre pensioner m. m.

Förstatligandet av den allmänna väghållningen den 1 januari 1944 medförde betydande personalproblem.

Efter beslut av 1944 års riksdag (prop. 1944: 260, BaU 1944: 51, rskr 1944: 354) meddelades pensionsbestämmelser för vägarbetare som hade tillträtt statlig tjänst efter fyllda 60 år och därför inte kunde bli underkastade 1942 års tjänste- och familjepensionsreglementen för arbetare. Dessa bestämmelser blev gällande också för vägarbetare som hade permitterats under år 1943 eller stått kvar i tjänst till utgången av samma år men på grund av hög ålder inte kunde sysselsättas vid den statliga vägorganisationen.

Pensionsbestämmelserna för berörda vägarbetare utformades principiellt efter mönster från 1942 års bestämmelser om summarisk pension åt arbetare (SFS 1942: 696). Avsteg gjordes dock i fråga om de årliga pensionsbeloppen. Dessa fastställdes nämligen till att i stort sett svara mot 80 % av vad som år 1944 utgick i summariska pensioner till manliga arbetare. Beloppen förenades inte med rörliga tilläggsförmåner.

Nämnda vägarbetares pensioner förbättrades genom 1946 och 1947 års omregleringar av äldre statliga pensioner och efter särskilda beslut av 1953 och 1958 års riksdagar (mot. 1953: I: 81 och II: 107, SU 1953: 174, rskr 1953: 252 resp. prop. 1958: 150, SU 1958: 107, rskr 1958: 252). Härefter förblev de oförändrade t. o. m. den 30 juni 1971.

Det finns ett mindre antal andra arbetstagare som också uppbär pensioner utan rörliga tilläggsförmåner. Flertalet av dessa pensioner har tillkommit i samband med att staten övertagit enskild verksamhet. I den mån pensionerna inte utgör ersättning för förlorad bisyssla eller vederlag för överlåten egendom, har de omfattats av tidigare lämnade bemyndiganden till höjning av vägarbetarnas pensioner.

Efter framställning av Statsanställdas förbund i mars 1971 underställdes frågan om förbättring av vägarbetarnas pensioner 1971 års riksdag genom prop. 1971: 87. Föredragande statsrådet uttalade att en ändring av dessa arbetares pensionering borde övervägas i syfte att anpassa deras pensioner till de grunder som gällde för äldre statspensioner i allmänhet. Då det emellertid förutsattes att vissa frågor utreddes närmare, innan slutlig ställning togs, hemställdes i propositionen endast om ett bemyndigande för Kungl. Maj:t att besluta om en provisorisk förbättring av dessa pensioner i nära anslutning till grunderna för de senaste regleringarna. Det avsågs att bemyndigandet också skulle gälla dels de andra pensioner som inte var förenade med rörliga tilläggsförmåner, dels vissa årliga understöd åt änkor efter vägarbetare och andra här åsyftade arbetstagare.

1971 års riksdag (InU 1971: 16, rskr 1971: 179) bemyndigade Kungl. Maj:t att besluta om den föreslagna förbättringen. Enligt de bestämmel-

ser som meddelades härom den 15 oktober 1971 höjdes pensionerna med 50 % och understöden med 15 % för tiden fr. o. m. den 1 juli 1971 tills vidare.

Pensionernas belopp för månad utgör efter förra årets höjning 176 kr., när anställningstiden uppgår till 15 men inte 20 år, 224 kr., när anställningstiden uppgår till 20 men inte 25 år, och 275 kr., när anställningstiden uppgår till lägst 25 år. Motsvarande understödsbelopp för månad utgör 68, 86 resp. 106 kr.

Föredraganden

Som nämnts utgår till de berörda förutvarande vägarbetarna m. fl. pensioner och till deras efterlevande årliga understöd som inte är förenade med tilläggsförmåner. Levnadskostnadernas stegring under 1960-talet har avsevärt minskat de utbetalade förmånernas realvärde. Detta har nu delvis återställts genom den provisoriska förbättring som genomförts med stöd av 1971 års riksdagsbemyndigande.

Den utredning som förutsattes för en slutlig reglering av pensionerna och understöden har utförts inom finansdepartementet och redovisats i promemoria den 11 februari 1972.

I promemorian sägs att frågor om rätt till s. k. generella höjningar av sådana äldre statspensioner som är förenade med rörliga tilläggsförmåner regleras efter förebild av vad som gäller i motsvarande hänseende för pensioner enligt SPR. I konsekvens härmed har också de äldre pensionerna gjorts samordningsbara. De minskas med hänsyn till allmän pension — här närmast folkpension och pensionstillskott — enligt grunder som i stort sett följer reglerna i SPR med tilläggsbestämmelser.

I promemorian föreslås att ifrågavarande pensioner regleras enligt de grunder som gäller för äldre statliga egenpensioner i allmänhet. Regleringen bör avse både årliga höjningar och samordning och i princip syfta till att återställa den totala pensionsinkomstens ursprungliga värde i förhållande till pensionsinkomsten för jämnårig manlig f. d. arbetare med pension enligt de summariska pensionsbestämmelserna. De årliga understöden förutsätts bli reglerade enligt liknande grunder.

De förslag som läggs fram i promemorian finner jag väl grundade. Jag anser därför att de bör genomföras. Regleringen bör träda i kraft den 1 juli 1972. Den torde komma att beröra sammanlagt ett 50-tal pensioner och årliga understöd.

Kungl. Maj:t bör inhämta riksdagens bemyndigande att besluta om den slutliga reglering av vissa äldre pensioner och årliga understöd som jag nu har förordat.

III. Upphävande av vissa inskränkningar i rätten att uppbära pension enligt äldre bestämmelser

Genom föreskrifter i 1947 års allmänna tjänstepensionsreglemente och vissa andra äldre statliga pensionsreglementen har betydelsefulla verkningar i pensionshänscende knutits till att pensionstagare undergår direkt ådömt frihetsstraff, är föremål för åtgärd som skall ersätta sådant straff eller avtjänar ådömt tvångsarbete. Verkningarna innebär att han under tiden för omhändertagandet får uppbära en tredjedel av den pension som annars skulle ha utgått till honom. Anhörig som för sitt uppehälle är beroende av pensionstagaren kan dock medges rätt att uppbära det förverkade pensionsbeloppet eller del därav.

Den ursprungliga motiveringen till föreskrifterna var att staten sörjer för pensionstagaren under den tid han undergår frihetsstraff eller är föremål för annan åtgärd av nämnt slag.

Det har nu uppkommit fråga om att ta bort dessa inskränkningar i rätten att uppbära pension.

Föredraganden

De berörda inskränkningarna i rätten att uppbära pension rimmar inte med våra dagars syn på tjänstepensioneringen. Sådana inskränkningar förekommer inte i SPR eller i andra nyare pensionsbestämmelser. Mot bakgrunden härav förordar jag att föreskrifterna om dessa inskränkningar inte längre skall gälla.

Kungl. Maj:t bör inhämta riksdagens bemyndigande att upphäva nämnda föreskrifter.

IV. Pension åt övertalig ordinarie tjänsteman

Det uppstår ofta svår bemästrade personalproblem när statlig verksamhet organiseras om.

I ett flertal fall har Kungl. Maj:t utverkat riksdagens bemyndigande att besluta om ekonomiska förmåner åt personal som blivit övertalig till följd av beslutade omorganisationer. De förmåner som avses är bl. a. årliga ersättningar. Vidare kan Kungl. Maj:t i övertalighetsfall bevilja förtidspension enligt SPR när föreskrivna villkor är uppfyllda.

Fråga har uppkommit att utverka befogenhet för Kungl. Maj:t att besluta om annan pension än förtidspension åt ordinarie tjänsteman som berörs av omorganisation.

Föredraganden

För att statlig verksamhet skall kunna omorganiseras på ett ändamålsenligt sätt kan det vara värdefullt att Kungl. Maj:t efter ansökan får

besluta om pension åt ordinarie tjänsteman med fullmakt eller konstitutional, om han förlorar sina arbetsuppgifter genom omorganisationen och inte kan beredas annat lämpligt arbete. En sådan befogenhet för Kungl. Maj:t finner jag också motiverad av att de fall som här aktualiseras ofta måste handläggas snabbt.

Kungl. Maj:t bör utverka riksdagens bemyndigande att efter ansökan besluta om pension i angivna fall. Om sådant bemyndigande lämnas, bör riksdagen i efterhand få kännedom om de fall där bemyndigandet utnyttjas.

V. Pensionering av viss personal m. m.

A. Personal vid husgerådskammaren

Från anslaget Underhåll och vård av möbler samt andra staten tillhöriga inventarier i de kungl. slotten avlönas f. n. omkring 16 lönegrads-placerade arbetstagare. Därifrån bekostas också pensioner till förutvarande arbetstagare vid husgerådskammaren, f. n. sju förmånstagare.

Pensionsförmånerna fastställs av riksmarskalksämberet med tillämpning i princip av grunderna i SPR. Vid handläggningen av dessa ärenden inhämtas regelmässigt yttrande av statens personalpensionsverk som också betalar ut pensionsförmånerna.

Föredraganden

I överensstämmelse med vad chefen för finansdepartementet har förutsatt i sitt förslag i prop. 1972: 1 (bil. 3 s. 2) om anslag till Underhåll och vård av möbler samt andra staten tillhöriga inventarier i de kungl. slotten för budgetåret 1972/73 anser jag att pensionsförhållandena för arbetstagare vid husgerådskammaren bör fr. o. m. den 1 juli 1972 regleras enligt statliga personalpensionsbestämmelser. Jag förordar sålunda att SPR får tillämpas på dessa arbetstagare. Enligt vad jag inhämtat har riksmarskalksämberet inte någon erinran häremot.

Lönekostnadspålägg har beräknats för de berörda arbetstagarna. Under sådana förhållanden finns det inte anledning att särskilda avgifter betalas till pensionsverket.

Viss ändring i bilagan till SPR behövs för att genomföra förslaget. Kungl. Maj:t bör inhämta riksdagens bemyndigande att göra denna ändring.

B. Pastorer vid vissa diakonianstalter

Diakonissanstalten Samariterhemmet är en diakonianstalt inom svenska kyrkans diakoniverksamhet. Kungl. Maj:t har fastställt stadgar för hemmet.

Ledningen över Samariterhemmet utövades t. o. m. den 30 juni 1970 av en föreståndare, som skulle vara präst i svenska kyrkan. Den 1 juli 1970 ändrades hans tjänstebenämning till direktor samtidigt som kravet att han skulle vara präst slopades. Biträdande pastorn, som hade till uppgift att medverka i själavårdsarbetet, ersattes vid samma tidpunkt av en pastor.

Enligt bilagan till SPR tillämpas reglementet på anställning som föreståndare för eller biträdande pastor vid diakonianstalt inom svenska kyrkans diakoniverksamhet under förutsättning att stadgar som har fastställts av Kungl. Maj:t gäller för verksamheten.

Enligt statens personalpensionsverks bedömning är SPR tillämpligt på anställning som direktor vid Samariterhemmet och annan här avsedd diakonianstalt utan hinder av att anställningen inte är upptagen i bilagan till reglementet. Anställning som pastor kan däremot inte anslutas till reglementet.

Samariterhemmets styrelse anhåller i skrivelse den 17 augusti 1971 att den tjänsteman, som tidigare var biträdande pastor och numera är pastor vid hemmet, får ha kvar sin statliga pensionsrätt.

Statens personalpensionsverk föreslår i yttrande den 1 mars 1972 att SPR-bilagan ändras så att reglementet också kan tillämpas på anställning som pastor vid diakonianstalt vars stadgar har fastställts av Kungl. Maj:t. Ändringen bör gälla fr. o. m. den 1 juli 1970.

Föredraganden

Jag föreslår i anslutning till vad personalpensionsverket har förordat att tjänsten som pastor vid hemmet ansluts till SPR. Förslaget bör gälla fr. o. m. den 1 juli 1970 och avse också de andra diakonianstalter inom svenska kyrkans diakoniverksamhet vars stadgar har fastställts av Kungl. Maj:t.

För att genomföra förslaget behövs viss ändring i bilagan till SPR. Kungl. Maj:t bör inhämta riksdagens bemyndigande att göra ändringen.

Jag avser att föreslå Kungl. Maj:t ännu en ändring i bilagan till SPR. Jag finner det nämligen från klarläggande synpunkt av värde att även anställning som direktor vid nämnd diakonianstalt tas upp i bilagan. Detta bör bringas till riksdagens kännedom.

VI. Förbättrad pensionsrätt för viss personal inom utrikesförvaltningen

Huvuddelen av utrikesförvaltningens tjänstemän tjänstgör växelvis i utrikesdepartementet och hos utlandsmyndighet.

Tjänsteman i utrikesdepartementet, som förflyttas till utlandsmyndighet, kan därvid på grund av tjänsteorganisationens uppbyggnad ofta en-

dast beredas tjänst i lägre lönegrad än den han hade i departementet. Hans anställning i departementet upphör i samband med förflyttningen.

I arbetsutskott II inom utrikesförvaltningens lönenämnd har utarbetats ett förslag till viss ändring av familjepensionsbestämmelserna för utomlands stationerad personal i utrikesförvaltningen. Förslaget innebär att familjepensionen beräknas lägst efter den pensionslön som skulle ha gällt om tjänstemannen vid sitt frånfälle fortfarande innehade tjänsten i utrikesdepartementet. Härvid avses den tjänst som han senast innehade i departementet eller, när det är fråga om tjänst i befordringsgång eller i högstlönegrad, tjänst i den lönegrad som han enligt bedömning av statsdepartementets förhandlingsdelegation skulle ha innehaft där.

Statstjänstemännens huvudorganisationer har inte haft något att erinra mot förslaget. *TCO:s statstjänstemannasektion* anser dock att motsvarande reform bör vidtagas beträffande egenpension.

Föredraganden

På grund av speciella anställningsförhållanden tvingas ofta vissa tjänstemän i utrikesdepartementet att acceptera ett sämre pensionsskydd när de förflyttas till utlandsmyndighet inom utrikesförvaltningen. Detta får i händelse av dödsfall följder för de efterlevande som jag inte finner godtagbara. Jag kan därför biträda förslaget att familjepensionen i sådant fall beräknas efter lönegraden för den tjänst som tjänstemannen innehade i utrikesdepartementet vid tidpunkten för förflyttningen eller den högre lönegrad som han under vissa angivna betingelser kunnat påräkna i händelse av fortsatt anställning där. Kungl. Maj:t bör inhämta riksdagens bemyndigande att besluta om förbättrad familjepension i fall som avses här.

TCO:s statstjänstemannasektion anser att även egenpension åt tjänsteman hos utlandsmyndighet bör beräknas enligt de nyss angivna grunderna. Jag är beredd att medverka till att detta önskemål förverkligas i viss mån. Det kan nämligen uppkomma fall av sjukpension, där det är skäligt att tjänstemannen får högre pension än som följer av lönegraden. Kungl. Maj:t bör därför vidare begära riksdagens bemyndigande att efter skälighetsprövning i varje särskilt fall få bestämma sjukpensionen enligt de regler som jag angett i fråga om familjepension.

VII. Förbättrade pensionsförmåner för vissa personer

A. Vissa f. d. lärare vid folkskoleseminarier m. m.

Efter beslut av 1967 års riksdag (prop. 1967: 4, SU 1967: 51, rskr 1967: 143) reformerades utbildningen av klass- och ämneslärare fr. o. m. läsåret 1968/69. Den skulle i fortsättningen bedrivas vid lärarhögskolor

och vid särskilda kommunala skolenheter för försöks- och demonstrationsverksamhet m. m.

Utbildningen av klasslärare bedrevs tidigare vid bl. a. folkskoleseminarier och vid deras och lärarhögskolornas övningsskolor. Alla dessa läroanstalter utom fyra folkskoleseminarier med övningsskolor drogs in eller började avvecklas fr. o. m. nämnda läsår.

Allmänt gällde för lärarna vid folkskoleseminarierna och övningsskolorna en högre förmånsnivå än den som annars förekom inom det allmänna skolväsendet.

För de lärare, som inte fått tjänst inom den nya lärarutbildningsorganisationen, har det ofta inte stått annan möjlighet till buds än att utöva tjänst inom det allmänna skolväsendet med mindre förmånliga löne- och pensionsvillkor än som gällde i deras tidigare tjänst. Enligt avtal skulle emellertid dessa lärare, i den mån de kvarstod i den tidigare tjänsten efter den 30 juni 1968, få behålla samma förmånsnivå som gällde tidigare. De ordinarie lärarna kunde utan vidare stå kvar i sina tjänster, som förts på övergångsstat. Genom beslut av Kungl. Maj:t fick de extra ordinarie lärarna också möjlighet att övergångsvis behålla sina tidigare tjänster.

De angivna övergångsordningarna upphörde att gälla den 30 juni 1970.

Beslut om avveckling av de återstående folkskoleseminarierna med övningsskolor fattades av 1969 års riksdag (prop. 1969: 1 bil. 10 s. 407, SU 1969: 46, rskr 1969: 137). Ett av dessa seminarier upphörde den 30 juni 1971 och de övriga kommer att upphöra inom en nära framtid.

Tjänstemännens centralorganisations statstjänstemannasektion (TCO-S) har i skrivelse den 23 april 1970 till statens avtalsverk begärt förhandlingar i syfte att få villkoren enligt nämnda avtal att gälla också i fortsättningen.

Statens avtalsverk har i skrivelse den 3 juni 1971 meddelat att förhandlingar i frågan ägt rum också med deltagande av Statstjänstemännens riksförbund (SR) och Sveriges akademikers centralorganisation (SACO) men att verket inte var berett att sluta det avtal som begärts.

På personalorganisationernas önskan har avtalsverket överlämnat visst utredningsmaterial, som legat till grund för de berörda förhandlingarna, för att Kungl. Maj:t skall kunna vidta åtgärder som Kungl. Maj:t kan finna erforderliga.

Föredraganden

De flesta lärarna vid de folkskoleseminarier och övningsskolor, som har lagts ner före år 1971 i anledning av den år 1967 beslutade omläggningen av lärarutbildningen, har nu annan anställning inom skolväsendet, i vilken de åtnjuter avlönings- och pensionsvillkor som åtminstone

är likvärdiga med dem som de enligt avtal var tillförsäkrade för tid t. o. m. den 30 juni 1970. Såvitt kunnat utrönas är det f. n. endast ett 50-tal lärare som genom övergång till ny anställning eller eljest fått vidkännas försämring i både pensions- och avlöningshänseende. Vidare finns det ett mindre antal lärare som fått enbart sin pensionsrätt eller enbart sina avlöningsförmåner försämrade.

Frågan om förbättrade förmåner för de lärare som sålunda har fått försämrade förmåner har diskuterats vid överläggningar med SACO, SR och TCO-S. Med beaktande av de synpunkter organisationerna har fört fram finner jag det förtjänt att överväga en reglering övergångsvis av pensionsrätten för vissa av ifrågavarande lärare.

Jag föreslår en principiell reglering som för här avsedd lärare innebär ett bibehållande av den pensionslön som gällde eller skulle ha gällt för honom vid kvarstående den 30 juni 1970 i samma tjänst som han innehade vid folkskoleseminarium eller övningsskola vid tidpunkten för dess nedläggning. Det bör emellertid förutsättas att läraren *antingen* under sammanlagt minst tio år, räknat t. o. m. nämnda dag, har innehaft samma, likvärdig eller högre tjänst inom lärarutbildningen *eller* samma dag hade högst fem år kvar till den tidpunkt när han har eller skulle ha haft rätt att avgå med ålderspension.

Kungl. Maj:t bör, om det behövs, få besluta om en motsvarande pensionslönerreglering för lärare vid det folkskoleseminarium, som upphörde den 30 juni 1971, och de folkskoleseminarier som ännu inte har lagts ner.

Kungl. Maj:t bör inhämta riksdagens bemyndigande att besluta om förbättrade pensionsförmåner åt här avsedda f. d. lärare vid folkskoleseminarier m. fl. utbildningsanstalter enligt vad jag nu har förordat.

B. F. d. förvaltaren Eric Brinkhagen

F. d. förvaltaren vid flygvapnet Eric Brinkhagen är född den 1 oktober 1910. Efter sju års anställning vid flottan övergick han den 1 november 1936 till flygvapnet. Där var han anställd t. o. m. den 31 mars 1971, då han avgick med pension. Han hade dock avsked under en treårsperiod, den 1 februari 1946—den 31 januari 1949, för tjänstgöring vid det etiopiska flygvapnet.

I sin anställning vid det svenska flygvapnet fullgjorde Brinkhagen flygtjänstgöring som flygsignalist den 1 november 1936—den 31 januari 1946 och fr. o. m. den 1 februari 1949 t. o. m. den 30 juni 1949, då han tillträdde förvaltartjänst. Även som anställd vid det etiopiska flygvapnet fullgjorde han flygtjänstgöring.

Vid fullgörande av flygtjänstgöringen vid det svenska flygvapnet erhöll Brinkhagen avlöningstillägg i form av flygtraktamente för tiden t. o. m. den 30 juni 1939 och flygtillägg för tiden därefter.

Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 26 augusti 1949 har tiden för Brinkhagens tjänstgöring i Etiopien fått tillgodoräknas för löneklassplacering. Tiden för flygtjänstgöringen i Sverige har inte beaktats vid bestämmande av pensionslön åt honom, eftersom han inte uppfyller villkoret i bilagan till statens pensionslöneförordning (1959: 286) om minst tio års flygtjänstgöring vid flygvapnet med rätt till flygtillägg.

I skrivelse den 12 januari 1971 har Brinkhagen anhållit att för erhållande av förhöjd pensionslön få anses ha fullgjort flygtjänstgöring vid svenska flygvapnet med rätt till flygtillägg under de tider han fullgjort flygtjänstgöring där med rätt till flygtraktamente eller tjänstgjort vid det etiopiska flygvapnet.

Yttranden i ärendet har avgivits av chefen för flygvapnet den 25 januari 1971, av försvarets civilförvaltning den 25 februari 1971 och av statens personalpensionsverk den 22 juni 1971.

Chefen för flygvapnet framhåller att han bedömer den åberopade flygtjänstgöringen vid det etiopiska flygvapnet som likvärdig med flygtjänstgöring vid det svenska flygvapnet.

Försvarets civilförvaltning tillstyrker bifall till ansökningen.

Statens personalpensionsverk erinrar om att Kungl. Maj:t med stöd av 1968 års riksdagsbemyndigande (prop. 1968: 95, SU 1968: 112, rskr 1968: 262) för visst fall medgivit att tid för flygtjänstgöring med rätt till flygtraktamente får beaktas vid bestämmande av pensionslönen. Motsvarande medgivande bör enligt pensionsverket komma Brinkhagen till del.

Personalpensionsverket erinrar vidare om att Kungl. Maj:t genom beslut den 15 november 1968 i ett fall medgivit att flygtjänstgöring, som fullgjorts vid den etiopiska krigsmakten under ledighet från tjänst vid det svenska flygvapnet, får beaktas vid bestämmande av pensionslön för beräkning av pensionsförmån enligt statliga pensionsbestämmelser. Brinkhagen erhöll visserligen avsked från sin tjänst i Sverige, när han började tjänstgöra vid den etiopiska krigsmakten, men inträdde vid sin återkomst från Etiopien omedelbart i tjänst som fanjunkare vid det svenska flygvapnet. Med hänsyn härtill och till Kungl. Maj:ts nämnda beslut om löneklassplacering vill pensionsverket inte heller motsätta sig att tiden för tjänstgöringen i Etiopien får beaktas för avsett ändamål.

Föredraganden

Det behövs särskilt bemyndigande av riksdagen om tiden för Brinkhagens tjänstgöring i det etiopiska flygvapnet skall kunna beaktas i pensionslönehänseende. Tidigare har medgivits tillgodoräkning av tid för sådan tjänstgöring när tjänstledighet beviljats för dess fullgörande. I likhet med personalpensionsverket anser jag att bedömningen av denna fråga inte bör påverkas av att Brinkhagen inte har varit ledig utan i stäl-

let fått avsked för att tjänstgöra vid det etiopiska flygvapnet. Jag förordar alltså att den tid Brinkhagen har tjänstgjort vid det etiopiska flygvapnet får beaktas vid bestämmande av hans pensionslön.

Nämnda tjänstgöring har emellertid inte pågått tillräckligt länge för att fylla ut till den tid av lägst tio år som förutsätts för en höjning av pensionslönen. Den tid han har fullgjort flygtjänstgöring vid svenska flygvapnet utan rätt till flygtillägg måste därför också beaktas. Kungl. Maj:t kan besluta härom.

Kungl. Maj:t bör inhämta riksdagens bemyndigande att besluta om förbättrade pensionsförmåner åt Brinkhagen enligt vad jag här har förordat.

VIII. Pension åt vissa personer

A. Vissa f. d. städerskor vid folkskoleseminariet i Strängnäs

Enligt beslut av 1969 års riksdag (prop. 1969: 1 bil. 10 s. 407, SU 1969: 46, rskr 1969: 137) avvecklades folkskoleseminariet i Strängnäs med början läsåret 1969/70.

Genom avvecklingen friställdes den 1 juli 1971 bl. a. städerskorna Märta Andersson, Astrid Gustafsson och Siri Johansson, som alla är födda 1912 och som har varit deltidsanställda med mer än halvtidstjänstgöring vid seminariet mycket länge. Det var inte möjligt att bereda dem annat arbete i Strängnäs eller dess närhet.

Alla de tre nämnda städerskorna var underkastade SPR på grund av sin anställning vid seminariet. Vid friställandet återstod för dem tolv månader eller kortare tid till pensioneringsperiodens nedre gräns. Trots detta kunde de inte få förtidspension eftersom de inte räknade 20 tjänstår enligt reglementet eller hade varit underkastade statliga pensionsbestämmelser under minst 20 år.

Föredraganden

Genom beslut den 30 juni 1971 har Kungl. Maj:t tillerkänt Andersson, Gustafsson och Johansson pension fr. o. m. den 1 juli 1971 mot att de avstod från den annars föreliggande rätten till livränteförmåner. Pensionsberäkningen har skett med tillämpning av de grunder som gäller för förtidspension enligt SPR. Vad sålunda förekommit bör bringas till riksdagens kännedom.

B. F. d. arkivarbetaren Helena Kostulowska

Helena Kostulowska, som är född 1887 och polsk medborgare, kom till Sverige 1947. Hon arbetade först några år som ekonomibiträde hos

AB Trafikrestauranger. Under tiden den 21 februari 1950—den 30 juni 1971 fullgjorde hon av arbetsmarknadsstyrelsen anvisat s. k. arkivarbete, främst hos statens institut för företagsutveckling och dess föregångare.

Kostulowska har på grund av sitt arbete för statens räkning inte fått rätt till vare sig statlig personalpensionsförmån eller allmän tilläggspension. Hon har av särskilda skäl inte sökt och alltså inte heller förvärvat svenskt medborgarskap. Vid detta förhållande saknar hon också rätt till folkpension.

Föredraganden

Kungl. Maj:t har genom beslut den 27 maj 1971 tillerkänt Kostulowska egenpension fr. o. m. den 1 juli 1971 med ett belopp — f. n. 514 kr. i månaden — som ungefär svarar mot beloppet av den folkpension som skulle ha tillkommit henne, om hon hade varit svensk medborgare. Pensionen är fortlöpande anpassad efter det allmänna prisläget genom anknytning till basbeloppet enligt lagen (1962: 381) om allmän försäkring. Det är avsett att pensionen skall upphöra att utgå om Kostulowska får svensk folkpension. Vad sålunda förekommit har jag ansett böra bringas till riksdagens kännedom.

C. Professorn John Nihlén

Samfundet för Hembygdsvård, som grundades 1916, har enligt sina stadgar till uppgift att främja svensk miljö- och landskapsvård samt bygdekultur.

I detta syfte bedriver samfundet upplysnings- och bildningsverksamhet samt praktisk rådgivning i fråga om miljö- och naturvårdsproblem. Samfundet verkar också i olika avseenden som riksorganisation för ca 1 500 hembygdsföreningar och hembygdsförbund. Ca 6 000 enskilda personer över hela landet är direktanslutna medlemmar.

Till samfundets upplysningsverksamhet i naturvårdsfrågor utgår statsbidrag. För innevarande budgetår utgör det 185 000 kr. Övriga inkomster, som är ungefär lika stora, utgörs främst av medlemsavgifter och avkastningen från vissa fondmedel.

John Nihlén, som är född den 8 mars 1901, anställdes 1935 på heltid som sekreterare och verkställande styrelseledamot i samfundet. Han lämnade anställningen vid utgången av 1969 men hade också 1970 och 1971 en del uppdrag för samfundet. I samband med anställningens upphörande medgav Kungl. Maj:t honom rätt att bära professors namn.

Nihlén har varit huvudredaktör för samfundets årsbok och dess tidskrift Bygd och Natur. Han har vidare utgivit ett stort antal skrifter med anknytning till miljövården.

Styrelsen för samfundet beslöt 1963 att ansluta Nihlén till Svenska

Personal-Pensionskassan (SPP) och utfäste sig samtidigt att till Nihlén betala fyllnadspension av sådan storlek att den sammanlagda pensionsinkomsten vid varje tid inte understiger ett belopp som svarar mot 15 000 kr. i 1964 års penningvärde.

Nihlén åtnjuter f. n. pension från SPP med 37 kr. i månaden och pensionsfyllnad enligt samfundets utfästelse med 514 kr. i månaden. Härutöver uppbär han folkpension och allmän tilläggspension med tillhoppa 1 222 kr. i månaden.

Samfundet har i skrivelse den 25 mars 1971 hemställt om någon form av statlig pension åt Nihlén. I skrivelsen framhålls att samfundet haft att kämpa med stora ekonomiska svårigheter under årens lopp. Detta är förklaringen till att personalen inte har kunnat tillförsäkras samma ålderstrygghet som tillkommer anställda med liknande arbetsuppgifter inom andra verksamhetsområden.

Statens naturvårdsverk förklarar i yttrande den 29 juli 1971 att verket inte har någon erinran mot att pension tillerkänns Nihlén, som nedlagt ett mångårigt intresserat arbete för natur- och hembygdsvården.

Statens personalpensionsverk, som yttrat sig i ärendet den 4 oktober 1971, kan inte tillstyrka pension av statsmedel åt Nihlén, eftersom samfundet inte är inordnat under den statliga pensioneringen och Nihlén inte har varit i statens tjänst. Pensionsverket anser att det inte ankommer på ämbetsverket att yttra sig om det finns förutsättningar för att bevilja s. k. honnörspension eller höjt statsbidrag för att möjliggöra pensionsförstärkning för Nihlén.

Föredraganden

I likhet med statens personalpensionsverk anser jag att det inte torde finnas förutsättningar att bevilja pension åt Nihlén, om frågan bedöms från de synpunkter som regelmässigt brukar anläggas vid behandling av frågor om beviljande av pension i särskild ordning.

I ett fåtal fall har s. k. honnörspension beviljats av statsmedel för särskilt förtjänstfullt bedriven verksamhet utom statens tjänst. Med hänsyn till de stora insatser Nihlén har gjort i den frivilliga verksamheten till fromma för natur- och hembygdsvården finner jag skäl för att utverka en sådan pension åt honom. Den pension som jag alltså förordar bör utgå fr. o. m. den 1 juli 1972. Jag förutsätter att pensionsutfyllnaden från samfundet samtidigt upphör.

Som skälig bruttopension föreslår jag ett belopp av 2 500 kr. i månaden. Pensionen bör samordnas och ändras enligt 6 och 7 §§ resp. 15 § SPR. Härvid bör den behandlas som en reglementsenslig hel pension. Efterlämnar Nihlén vid sitt frånfälle anhöriga, som skulle ha blivit berättigade till familjepension, om han hade underkastats SPR, bör de få åtnjuta familjepension beräknad enligt motsvarande grunder. De för-

ordade pensionerna bör bekostas från inkomstiteln Pensionsmedel m. m.

Kungl. Maj:t bör inhämta riksdagens bemyndigande att besluta om pension åt Nihlén och hans eventuella efterlevande enligt vad jag här har föreslagit.

IX. Särskild ersättning åt f. d. överlotsen Arne Mengwall

Ny lotsplatsorganisation genomfördes den 1 januari 1967. Den innebar bl. a. att Uddevalla och Marstrands lotsplatser slogs samman till en lotsplats som kallas Marstrands lotsplats. Ett antal ordinarie tjänster inom lotsväsendet, bl. a. två för överlotsar, fördes som en följd därav på övergångsstat.

Arne Mengwall, som är född den 21 oktober 1911, anställdes som styrman på lotsdistriktsfartyg år 1939 och har sedan dess tjänstgjort inom lotsväsendet till avgången ur tjänst.

Mengwall hade fr. o. m. den 1 juli 1959 tjänst som överlots vid Uddevalla lotsplats. Den var en av de tjänster som den 1 januari 1967 fördes på övergångsstat. På egen begäran entledigades han från den tjänsten den 1 april samma år.

Under januari — mars 1967 hade Mengwall ett tillfälligt förordnande att tjänstgöra som extra lots vid Marstrands lotsplats. Förordnandet förlängdes att omfatta också tiden därefter t. o. m. den 15 september 1967, då hans tjänstgöring inom lotsväsendet slutgiltigt upphörde.

Mengwall övervägde redan år 1965 att lämna sin tjänst som överlots. Med anledning därav skrev lotsdirektören vid dåvarande Västra lotsdistriktet till statens personalpensionsverk i maj 1965 och begärde uppgift på storleken av den livränta som Mengwall skulle få ut, om han avgick den 31 oktober det året. Pensionsverket lämnade den begärda uppgiften i skrivelse den 11 juni 1965 utan att därvid uttryckligen ange att livränta normalt utgår först vid 65 års ålder.

Genom beslut av statens personalpensionsverk den 27 februari 1968 tillförsäkrades Mengwall egenlivränta fr. o. m. den 1 november 1976 med 1 192 kr. i månaden.

Mengwall har i skrivelse den 6 februari 1970 ansökt om förtidspension från den tidpunkt — utgången av oktober 1971 — då han skulle ha uppnått pensioneringsperiodens nedre gräns och alltså varit berättigad att avgå med ålderspension om han hade stått kvar i tjänst.

Som skäl för sin förtida avgång ur tjänst anger Mengwall att man behövt minska personalstyrkan år 1967 som en följd av rationalisering och att han lidit av ryggbesvär. Han räknade med att få pension vid utgången av oktober 1971 och hade aldrig förutsett att han genom sin förtida avgång skulle få rätt till egenlivränta först år 1976. I så fall hade han stått kvar i tjänst till 1971 då han varit berättigad att avgå med ålderspension.

Sjöfartsverket har yttrat sig över Mengwalls ansökan den 5 november 1970. Verket upplyser om att Mengwall under lång tid drivit en rederirörelse i Uddevalla. En bidragande orsak till att han lämnade sin tjänst torde ha varit att han önskade ägna sig helt åt denna rörelse.

Verket har inte något att erinra mot att Mengwall tillerkänns förtidspension från 60 års ålder. Enligt verket synes Mengwall inte ha insett pensionsfrågans innebörd utan räknat med att livränta skulle börja utgå redan vid nämnda ålder. Detta utgör visst skäl för bifall till hans ansökan.

Statens personalpensionsverk, som har yttrat sig i ärendet den 9 februari 1971, har inte ansett sig kunna tillstyrka bifall till ansökningen. Verket anger bl. a. som skäl att tidpunkten när livränta börjar utgå torde vara allmänt bekant för de statsanställda och att Mengwalls avgång år 1967 inte var i så hög grad förenlig med statens intresse att förtidspension hade kunnat beviljas.

Föredraganden

Mengwall har ansökt om förtidspension. För att sådan pension skall kunna beviljas krävs mera tungt vägande skäl än Mengwall har åberopat. Jag är därför inte beredd att medverka till att ansökningen bifalls.

Till svar på en fråga från en av Mengwalls överordnade meddelade statens personalpensionsverk att Mengwall skulle få rätt till egenlivränta med visst belopp för tiden före 67 års ålder och visst annat belopp för tiden därefter, om han avgick den 1 november 1965. I pensionsverkets svar saknades emellertid uppgift om att livräntan inte skulle börja utgå förrän Mengwall fyllt 65 år. Mengwall har sannolikt, såsom uppgivits, hyst den uppfattningen att livräntan skulle komma att betalas ut från pensioneringsperiodens nedre gräns. En omständighet som bör beaktas i detta sammanhang är att också den överordnade tjänstemannen synes ha misstagit sig i detta hänseende.

Det är sannolikt att Mengwall inte skulle ha lämnat sin anställning så tidigt som nu skedde, om hans överordnade och han själv hade haft klart för sig från vilken tidpunkt livräntan skulle börja utgå.

Med hänsyn till de särskilda omständigheterna i detta fall finner jag det skäligt att Mengwall tillerkänns någon form av ersättning. Jag förordar att han för tiden fr. o. m. den 1 november 1971, då han skulle ha uppnått pensioneringsperiodens nedre gräns, erhåller särskild ersättning med ett belopp för månad som svarar mot den egenlivränta han får rätt till senast vid 65 års ålder. Ersättningen bör behandlas som en egenlivränta med tjänstetidsfaktorn 0,7483 och upphöra att utgå när egenlivräntan faller ut. Jag förutsätter att ersättningen bekostas från inkomsttitteln Pensionsmedel m. m.

Kungl. Maj:t bör inhämta riksdagens bemyndigande att besluta om särskild ersättning åt Mengwall enligt vad jag nu har föreslagit.

X. Skadelivränta åt vissa personer

A. Svarvaren Lars Blom

Genom prop. 1969: 79 underställdes 1969 års riksdag frågan om skadelivränta åt svarvaren Lars Blom med anledning av framtida men efter de skador som hade drabbat denne vid en kollision år 1963. Med hänsyn till Bloms ålder och svårigheten att kunna bedöma de framtida följderna av skadorna ansågs det inte möjligt att redan år 1969 fastställa en livsvarig livränta åt honom. Förslag lades därför fram om livränta för tiden t. o. m. den 30 juni 1972. 1969 års riksdag beslöt (SU 1969: 91, rskr 1969: 220) enligt förslaget i propositionen.

Kungl. Maj:t uppdrog genom beslut den 29 oktober 1971 åt riksförsäkringsverket att på nytt utreda Bloms skadesviter och de ekonomiska följderna därav. Tanken var att på grundval av denna utredning kunna föreslå 1972 års riksdag en livsvarig livränta åt honom.

Föredraganden

Den utredning som ansetts nödvändig för en slutlig reglering av Bloms skadelivränta är ännu inte färdig. Det är därför inte möjligt att, som planerats, nu utverka ett beslut i frågan av 1972 års riksdag. Jag räknar emellertid med att förslag i ärendet skall kunna föreläggas 1973 års riksdag.

I avvaktan härpå bör Blom få uppbära skadelivränta enligt de grunder som har bestämts av 1969 års riksdag. Livräntans belopp bör alltså även efter utgången av juni 1972 vara 2 000 kr. om året. Härtill kommer tre indextillägg enligt förordningen (1967: 666) om tillägg till vissa trafiklivräntor, som utgår av statsmedel, m. m. Dessa tillägg medför en höjning av livräntebeloppet med 541 kr. om året.

B. Ingenjören Sven Sjögren

Ingenjören Sven Sjögren, som är född den 25 augusti 1920, undersöktes på karolinska sjukhuset den 24 november 1965. Efter intravenös injektion av kontrastmedel i samband med röntgenfotografering drabbades han av en hjärnemboli som medförde förlamning av vänstra kroppshalvan och psykiska besvär. Trots upprepade försök har han inte kunnat återgå till sitt arbete.

När skadan inträffade var Sjögren anställd hos Kommunernas konsultbyrå LBF. På grund av skadan blev han oförmögen att fortsätta sitt arbete där. Under ca tre månader erhöll han sjuklön i anställningen, vilken upphörde vid utgången av april 1969.

Stockholms läns allmänna försäkringskassa har beviljat Sjögren

helt sjukbidrag på grund av skadan för maj 1969—april 1973. Bidraget utgår f. n. med 2 638 kr. i månaden. Härutöver har han rätt till försäkringsersättning med 645 kr. i månaden från Folksam, pension med 343 kr. i månaden från Svenska Personal-Pensionskassan (SPP) och statlig tjänstelivränta med ett bruttoblopp av 556 kr. i månaden från statens personalpensionsverk.

Genom beslut den 30 januari 1970 bemyndigade Kungl. Maj:t direktionen för karolinska sjukhuset att ersätta Sjögren med 61 763 kr., varav 4 003 kr. för vissa utgifter, 11 760 kr. för sveda och värk samt 46 000 kr. för förlorad arbetsförtjänst den 24 november 1965—den 30 april 1969. Samtidigt förklarade Kungl. Maj:t sig vilja sedermera efter framställning fatta särskilt beslut i fråga om eventuell livränta och ersättning för framtida men.

Genom beslut den 17 mars 1972 tillerkände Kungl. Maj:t Sjögren ersättning för framtida men med 40 000 kr.

Sjögren har i skrivelse den 15 juni 1970 anhållit om skadelivränta.

Yttranden i ärendet har avgivits av socialstyrelsen den 14 augusti 1970, av statskontoret den 16 augusti 1971, av riksförsäkringsverket den 22 oktober 1971 och av försvarets skaderegleringsnämnd den 21 januari 1972.

Socialstyrelsen framhåller att ingen kan lastas för den olyckliga och sällsynta komplikation vid en diagnostisk undersökning som Sjögren har drabbats av. Hans arbetsförmåga på grund av skadan torde bli bestående. Med beaktande härav tillstyrker ämbetsverket att han tillerkänns livränta.

Statskontoret utgår från att Sjögrens ansökan kommer att i princip behandlas som om staten vore skadeståndsskyldig. Detta innebär att han skall sättas i samma ekonomiska läge som om skadan inte hade inträffat och alltså få hel ersättning för sin skada. Ersättningen bör minskas med vad han har fått eller kan komma att få från försäkringskassan, Folksam, SPP och personalpensionsverket.

Den ersättning statskontoret sålunda förordar bör — efter vad ämbetsverket vidare anför — avse tiden fr. o. m. den 1 maj 1969 och utgå i form av livsvarig skadelivränta. Denna bör bestämmas efter 100 % invaliditet och grundas på inkomstförhållandena i Sjögrens anställning hos Kommunernas konsultbyrå vid den tidpunkt när anställningen upphörde. Livräntan bör i enlighet med praxis på området nedsättas till hälften när Sjögren fyller 67 år.

Riksförsäkringsverket delar statskontorets uppfattning att Sjögren bör fr. o. m. den 1 maj 1969 tillerkännas skadelivränta efter 100 % invaliditet. Med hänsyn till att det sjukbidrag som utgår till honom bara gäller t. o. m. den 30 april 1973 anser verket att livräntan f. n. svårigen kan fastställas för längre tid. Den bör vara lika stor som hans årsinkomst, 48 540 kr., den 1 maj 1969 men minskas med hans sjukbidrag, 25 856

kr. om året, hans försäkringsersättning från Folksam, 6 384 kr. om året, och hans pension från SPP, 3 460 kr. om året. Någon statlig kompletteringspensionsförmån uppbar han inte den 1 maj 1969. Livräntans årliga belopp bör alltså vara 12 840 kr.

Riksförsäkringsverket framhåller vidare att alla förmåner som f. n. tillkommer Sjögren torde vara värdesäkrade. Detta gäller numera också för alla definitivt fastställda statliga skadelivräntor. Att livräntan med hänsyn till sjukbidraget f. n. synes böra utgå bara t. o. m. april 1973 bör enligt verket inte medföra att den saknar värdesäkring. Verket föreslår därför att kungörelsen (1971: 14) om tillägg till vissa statliga skadelivräntor, m. m. får tillämpas på livräntan.

Försvarets skaderegleringsnämnd föreslår att Sjögren i livränta får 4 045 kr. i månaden för maj—december 1969, 4 409 kr. i månaden för 1970 och 4 762 kr. i månaden för 1971. För tiden därefter bör en värdesäkrad livränta om 5 143 kr. i månaden utgå tills han fyller 67 år, då beloppet bör nedsättas med hälften. De angivna beloppen bör minskas enligt statskontorets förslag.

Föredraganden

Sjögren ådrog sig en svår skada när han år 1965 undersöktes på ett statligt sjukhus.

Frågan om skadeståndsskyldighet för staten gentemot Sjögren måste bedömas med utgångspunkt i rättstillämpningen beträffande skadeståndsansvar på grund av vållande. Det är utrett att ingen har orsakat skadan uppsåtligen eller på grund av vårdslöshet. Skadeståndsansvar föreligger alltså varken för enskild person eller för staten. Med hänsyn till omständigheterna anser jag ändå att staten av billighetsskäl bör gottgöra Sjögren på grund av skadan.

Kungl. Maj:t har redan tillerkänt Sjögren ersättning för läkararvode och vissa andra utgifter, för sveda och värk, för framtida men samt för förlorad arbetsförtjänst för tiden t. o. m. den 30 april 1969. Gottgörelsen för tiden därefter bör utgå i form av skadelivränta.

Såvitt nu kan bedömas är Sjögren på grund av sina kvarvarande besvär oförmögen att återgå till arbete. Vidare torde besvärerna hindra att han omskolas och därigenom får annat arbete. Det torde alltså redan nu i och för sig finnas förutsättningar att medge honom livsvarig livränta beräknad efter total invaliditet. Eftersom de förmåner han kan få enligt lagen (1962: 381) om allmän försäkring har begränsats att avse viss tid, finner jag det i princip lämpligt att begränsa livräntan på motsvarande sätt. För att nytt riksdagsbeslut i fråga om fortsatt livränta skall kunna hinnas med bör dock beslutet om livräntan gälla t. o. m. den 30 juni 1974. Jag föreslår alltså att Sjögren tillerkänns skadelivränta beräknad efter total invaliditet för tiden 1 maj 1969—den 30 juni 1974.

Skadelivräntan bör i anslutning till förslag av skaderegleringsnämnden bestämmas på grundval av den inkomst Sjögren skulle ha uppburit om han fortfarande hade varit anställd och utfört arbete hos Kommunernas konsultbyrå. Vid beviljandet av redan medgiven ersättning för förlorad arbetsinkomst räknades med en årslön av 48 540 kr. för år 1969. Livräntans bruttobelopp för tiden den 1 maj—den 31 december 1969 bör alltså beräknas till 32 360 kr. Det har ansetts sannolikt att han vid fortsatt anställning skall ha fått sin lön höjd med 9 % under 1970 och 8 % årligen under 1971 och 1972. Med beaktande härav beräknar jag bruttobeloppet av livräntan för år 1970 till 52 908 kr., för år 1971 till 57 144 kr. och för år 1972 och framdeles till 61 716 kr. om året.

Som nämnts har Sjögren på grund av förlorad arbetsförmåga tillerkänts rätt till sjukbidrag från socialförsäkringen, till försäkringsersättning från försäkringsbolaget Folksam, till pension från SPP och till tjänstelivränta från statens personalpensionsverk.

Enligt lagen (1962: 381) om allmän försäkring är den, som har rätt till periodisk förmån från den allmänna socialförsäkringen, oförhindrad att göra anspråk på skadestånd utöver ersättningen när skadeståndsskyldighet föreligger. Bestämmelsen tillämpas i praxis så att socialförsäkringserättningen, bl. a. när den utgörs av sjukbidrag eller förtidspension, avräknas från det skadestånd som kan komma att utgå. Sjögrens skadelivränta bör alltså bestämmas med beaktande av den socialförsäkringserättning i form av sjukbidrag som utgår jämsides.

Sjukersättningen från Folksam och pensionen från SPP utgår på grund av försäkringar som i de berörda delarna är konstruerade som s. k. summaförsäkringar. De angivna ersättningarna utgår alltså med belopp som är bestämda i försäkringsavtal och i princip inte har anpassats till skadans omfattning. Om sådan försäkring gäller enligt rättspraxis att den skadelidande, när det finns rätt till skadestånd, får uppbära försäkringsbelopp vid sidan av skadeståndet utan att detta minskas. Med hänsyn till att staten i detta fall inte är skadeståndsskyldig gentemot Sjögren utan livräntan föreslås utgå av billighetsskäl anser jag mig likväldigt böra biträda remissmyndigheternas uppfattning att också ersättningarna från Folksam och SPP skall avräknas från skadelivräntan.

Tjänstelivräntan från statens personalpensionsverk har helt avräknats från socialförsäkringserättningen. Den bör följaktligen inte påverka skadelivräntans storlek.

Skadelivräntan åt Sjögren bör alltså bestämmas med avräknande av ersättningarna från socialförsäkringen, Folksam och SPP. Med beaktande härav föreslår jag att livränta får utgå med 8 102 kr. för maj—december 1969, med 14 295 kr. för 1970, med 15 294 kr. för 1971 och med 1 517 kr. i månaden under tiden januari 1972—juni 1974. Jag räknar härvid med att livräntan för sistnämnda period inte skall påverkas genom ändringar av de försäkringserättningar som utgår jämsides.

Även om skadelivränta nu bestäms endast för begränsad tid synes detta likväl inte böra medföra att den blir utan värdesäkring för framtiden. Jag föreslår alltså att den livränta som utgår fr. o. m. den 1 januari 1972 skall vara värdesäkrad enligt grunderna i kungörelsen (1971: 14) om tillägg till vissa statliga skadelivräntor, m. m. Vid beräkning av tillägg enligt denna kungörelse bör livräntan anses fastställd 1972.

Skadelivräntan bör bekostas från inkomstititeln Pensionsmedel m. m.

Kungl. Maj:t bör inhämta riksdagens bemyndigande att besluta om skadelivränta åt Sjögren enligt vad jag nu har förordat.

XI. Ikraftträdande m. m.

Vad jag förordat i det föregående bör träda i kraft den 1 juli 1972, om jag ej angett annat.

XII. Hemställan

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att bemyndiga Kungl. Maj:t att

- 1) vidtaga ändringar i förordnandepensionskungörelsen (1959: 288) enligt vad jag har förordat under I,
- 2) besluta om den slutliga regleringen av vissa äldre pensioner och årliga understöd, som jag har förordat under II,
- 3) upphäva vissa föreskrifter om inskränkningar i rätten att uppbära pension enligt vad jag har förordat under III,
- 4) besluta om rätt till pension åt övertalig ordinarie tjänsteman enligt vad jag har förordat under IV,
- 5) reglera pensionsförhållandena för arbetstagare vid husgerådskammaren samt pastorerna vid vissa diakonianstalter i enlighet med vad jag har förordat under V,
- 6) besluta om förbättrad pensionsrätt för viss personal inom utrikesförvaltningen enligt vad jag har förordat under VI,
- 7) besluta om förbättrade pensionsförmåner för f. d. lärare vid folkskoleseminarier m. m. och för f. d. förvaltaren Eric Brinkhagen enligt vad jag har förordat under VII,
- 8) besluta om pension åt professorn John Nihlén enligt vad jag har förordat under VIII C,
- 9) besluta om särskild ersättning åt f. d. överlotsen Arne Mengwall enligt vad jag har förordat under IX,
- 10) besluta om skadelivränta åt svarvaren Lars Blom och ingenjören Sven Sjögren enligt vad jag har förordat under X,

Jag hemställer vidare att Kungl. Maj:t beslutar delge riksdagen vad jag har anfört om pension åt vissa f. d. städerskor vid folkskoleseminariet i Strängnäs och f. d. arkivarbetaren Helena Kostulowska under VIII A och B.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Britta Gyllensten

Innehållsförteckning

I. Ändringar i förordnandepensionskungörelsen.....	2
II. Reglering av vissa äldre pensioner m. m.....	5
III. Upphävande av vissa inskränkningar i rätten att uppbära pension enligt äldre bestämmelser.....	7
IV. Pension åt övertalig ordinarie tjänsteman	7
V. Pensionering av viss personal m. m.	
A. Personal vid husgerådskammaren	8
B. Pastorcr vid vissa diakonianstalter.....	8
VI. Förbättrad pensionsrätt för viss personal inom utrikesförvaltningen	9
VII. Förbättrade pensionsförmåner för vissa personer	
A. Vissa f. d. lärare vid folkskoleseminarier m. m.	10
B. F. d. förvaltaren Eric Brinkhagen	12
VIII. Pension åt vissa personer	
A. Vissa f. d. städerskor vid folkskoleseminariet i Strängnäs....	14
B. F. d. arkivarbetaren Helena Kostulowska.....	14
C. Professorn John Nihlén.....	15
IX. Särskild ersättning åt f. d. överlotsen Arne Mengwall.....	17
X. Skadelivränta åt vissa personer	
A. Svarvaren Lars Blom	19
B. Ingenjören Sven Sjögren.....	19
XI. Ikraftträdande m. m.....	23
XII. Hemställan	23

